

Posudek oponenta k bakalářské práci Jany Mazané
„Vývoj pohřebních rituálů na našem území od raného středověku do současnosti“
(Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016, 38 s.)

Předložená bakalářská práce se zabývá vývojem pojetí smrti a pohřebních rituálů na území střední Evropy, zvláště pak v českých zemích. Nejdříve autorka srovnává vnímání smrti ve středověku a novověku, kdy se zaměřuje na vztah člověka k umírání, především v kontextu učení o očistci a diskursu „umění dobře umřít/žít“. Zároveň sleduje proměny pohřebního ritu, vrcholícího v „úchvatném divadle“ barokních průvodů. Následně se autorka věnuje pojetí smrti a umírání v 19. a 20. století ve vztahu k šíření sekularizmu, rozvoji medicíny a rozmachu ideálu života a mládí, ústícího v tabuizaci smrti a odsunu umírajících do nemocnic.

Přes rozsáhlost a komplexnost zvoleného předmětu studia se s ním autorka předložené práce vyrovnala poměrně dobře. Text se dobře čte: organicky propojuje 1) stručné uvedení do kulturní historie a mentality dané doby, 2) detailnější popis dobového pojetí smrti založený v několika reprezentativních historických popř. sociologických pracích, 3) osobní zhodnocení či zamyšlení nad odkazem daných představ a praktik pro současnou situaci, v níž se ve vztahu k umírání a smrti v České republice nacházíme.

Z hlediska kritiky – pomineme-li několik překlepů či odvážných tvrzení, např. že „křesťanství vzniklo na Dálném východě“ (s. 3) – bych zdůraznil především jeden moment: určitý odklon od metody k dosažení cílů práce, jehož jsme v průběhu četby textu svědky. Autorka jednak uvádí, že cílem práce je „podat ucelený syntetizující pohled na vývoj lidského chápání smrti v horizontu tisíce let“ (s. 2), jednak chce k tomuto pohledu dojít prostřednictvím výzkumu vývoje pohřebních rituálů. Avšak těmto rituálům – tj. deklarovanému těžišti práce – se věnuje v podstatě jen v její první polovině; v druhé polovině, zabývající se 19. a 20. stoletím, ustupují do pozadí anebo zcela mizí. Pokud je sledování pohřebních rituálů cestou k pochopení vývoje chápání smrti, ba dokonce „ukazatelem stavu dané společnosti“ (s. 1), pak by samotnému pohřbu a s ním spjatým představám a praktikám měla být také v moderní a postmoderní době věnována patřičná pozornost. Ve skutečnosti však autorka píše více o tom, jak se zachází se *smrtí*, než o tom, jak se zachází s *mrtvými*.

To, že je smrt skrývána anebo tabuizována, se samozřejmě odráží v ritualizaci zacházení s mrtvými – jak se s nimi nakládá, co se dělá a co se říká při pohřbu, ale také co následuje po něm. Pokud jsou pohřební rituály ukazatelem mentality lidí v dané době – což do určité míry jistě jsou –, je důležité se těmito záležitostmi zabývat, a to především v kontextu přechodu od pohřbů náboženských k sekulárním (viz různě motivovaná snaha oprostit pohřební ritus od jakýchkoli náboženských prvků – ať už v paradigmatu komunistickém, anebo scientistickém), přechodu od pohřbívání do země ke kremaci či přechodu od rituálu vůbec k jeho praktickému opuštění v podobě zpopelňování bez obřadu. Určité sociologické a antropologické výzkumy byly přitom na tomto poli provedeny i v českém prostředí (viz práce Olgy Nešporové, Alexandry Navrátilové nebo Giuseppe Maiella).

Navzdory výše uvedeným výtkám předloženou bakalářskou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **C**.

V Plzni 17. 5. 2016

Mgr. Jan Kapusta, Ph.D.